

GLOBALIZATSIYA JARAYONLARINING MILLIY QADRIYATLAR VA MADANIYATGA TA'SIRI

*Badalbayeva Irodaxon Xabibulayevna Andijon davlat chet tillar instituti
“Ijtimoiy fanlar, pedagogika va psixologiya” kafedrasida o‘qituvchisi (PhD)*

Annotatsiya

Mazkur maqolada globallasuv jarayonlarining milliy qadriyatlar va madaniyat rivojiga ta'siri ilmiy jihatdan tahlil qilingan. Globallasuvning ijtimoiy-madaniy hayotga kirib kelishi natijasida yuzaga kelayotgan ijobiy va salbiy omillar, milliy o'zlikni saqlash masalalari hamda zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining madaniy taraqqiyotdagi o'rni yoritilgan. Milliy qadriyatlarning globallasuv sharoitida transformatsiyalanish jarayonlari, yoshlar dunyoqarashiga ko'rsatayotgan ta'siri va madaniy merosni asrab-avaylashning dolzarb jihatlari ilmiy asosda tahlil etilgan. Tadqiqot natijasida globallasuv va milliy madaniyat o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik aniqlanib, milliy qadriyatlarni saqlab qolish va rivojlantirish bo'yicha amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: globallasuv, milliy qadriyatlar, madaniyat, milliy o'zlik, madaniy integratsiya, axborot makoni, madaniy meros, identifikatsiya, ijtimoiy taraqqiyot, ma'naviyat.

THE IMPACT OF GLOBALIZATION PROCESSES ON NATIONAL VALUES AND CULTURE

*Badalbaeva Irodakhon Khabibulaevna assistant (PhD) of the department
of “Humanities, Pedagogy and Psychology” at the Andijan State Institute of
Foreign Languages*

behimro0307@gmail.com

Abstract

This article scientifically analyzes the impact of globalization processes on the development of national values and culture. The positive and negative factors arising as a result of globalization entering socio-cultural life, the issues of preserving national identity, and the role of modern information and communication technologies in cultural development are highlighted. Also, the processes of transformation of national values in the context of globalization, their impact on the worldview of young people, and the current aspects of preserving cultural heritage are scientifically analyzed. As a result of the study, the relationship between globalization and national culture was identified, and practical proposals were developed for the preservation and development of national values.

Keywords: globalization, national values, culture, national identity, cultural integration, information space, cultural heritage, identification, social development, spirituality.

ВЛИЯНИЕ ПРОЦЕССОВ ГЛОБАЛИЗАЦИИ НА НАЦИОНАЛЬНЫЕ ЦЕННОСТИ И КУЛЬТУРУ

*Бадалбаева Иродахон Хабибулаевна преподаватель (PhD) кафедры
«Социальных наук, педагогики и психологии» Андижанского
государственного института иностранных языков*

Аннотация

В данной статье научно анализируется влияние процессов глобализации на развитие национальных ценностей и культуры. Выделены позитивные и негативные факторы, возникающие в результате проникновения глобализации в социально-культурную жизнь, вопросы сохранения национальной идентичности, а также роль современных информационно-коммуникационных технологий в культурном развитии. Также научно

проанализированы процессы трансформации национальных ценностей в контексте глобализации, их влияние на мировоззрение молодежи и современные аспекты сохранения культурного наследия. В результате исследования выявлена взаимосвязь между глобализацией и национальной культурой, разработаны практические предложения по сохранению и развитию национальных ценностей.

Ключевые слова: глобализация, национальные ценности, культура, национальная идентичность, культурная интеграция, информационное пространство, культурное наследие, идентификация, социальное развитие, духовность.

Kirish

XXI asr insoniyat taraqqiyotining yangi bosqichi sifatida globallashuv jarayonlarining jadallashuvi bilan xarakterlanadi. Globallashuv iqtisodiy, siyosiy, ijtimoiy va madaniy sohalarni qamrab olgan murakkab hamda ko'p qirrali hodisa hisoblanadi. Ushbu jarayon natijasida dunyo mamlakatlari o'rtasidagi aloqalar kengayib, axborot almashinuvi, texnologik taraqqiyot va madaniy integratsiya kuchaymoqda.

Globallashuvning eng muhim jihatlaridan biri uning milliy qadriyatlar va madaniyatga ko'rsatayotgan ta'siridir. Bir tomondan, u xalqlar o'rtasidagi madaniy muloqotni rivojlantirib, ilg'or tajribalar almashuviga xizmat qilsa, ikkinchi tomondan, ayrim milliy qadriyatlarning zaiflashishiga ham sabab bo'lishi mumkin. Shu bois globallashuvning madaniy hayotga ta'sirini ilmiy jihatdan o'rganish bugungi kunning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi.

Hozirgi davrda axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi, internet va ommaviy kommunikatsiya vositalarining keng tarqalishi natijasida turli madaniyatlar o'rtasidagi o'zaro ta'sir kuchaymoqda. Bu holat milliy

madaniyatlarning rivojlanishi uchun yangi imkoniyatlar yaratish bilan birga, ayrim hollarda madaniy assimilyatsiya va qadriyatlar transformatsiyasiga ham olib kelmoqda.

Yosh avlodning dunyoqarashi va turmush tarzida global madaniyat elementlarining ortib borayotgani milliy an'ana va qadriyatlarni saqlash masalasini yanada muhimlashtirmoqda. Shu sababli globallashuv sharoitida milliy madaniyatni rivojlantirish, uning o'ziga xosligini saqlab qolish hamda zamonaviy taraqqiyot talablariga moslashtirish muammolari ilmiy tadqiqotlarni talab etadi.

Globallashuv va madaniyat munosabatlari ko'plab xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan tadqiq etilgan. Xususan, Anthony Giddens, Roland Robertson, Manuel Castells, Samuel Huntington, Ulrich Beck kabi olimlar globallashuvning ijtimoiy va madaniy jihatlarini o'rganib, uning zamonaviy jamiyat rivojidagi o'rini yoritganlar.

O'zbekistonlik olimlardan A. Erkayev, Q. Nazarov, E. Yusupov, N. Jo'rayev va boshqa tadqiqotchilar milliy ma'naviyat, madaniyat va globallashuv o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganishga alohida e'tibor qaratganlar. Ularning ilmiy izlanishlarida globallashuvning milliy qadriyatlarga ta'siri, ma'naviy xavfsizlik masalalari va madaniy taraqqiyot istiqbollari keng tahlil qilingan.

Shunga qaramay, globallashuvning zamonaviy raqamli muhit sharoitida milliy madaniyat va qadriyatlarga ko'rsatayotgan ta'siri hali ham dolzarb ilmiy muammo sifatida saqlanib qolmoqda.

Tadqiqotning asosiy maqsadi globallashuv jarayonlarining milliy qadriyatlar va madaniyatga ta'sirini ilmiy jihatdan tahlil qilish hamda milliy madaniyatni rivojlantirishning samarali yo'llarini aniqlashdan iborat.

Mazkur maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilandi:

- globallashuv tushunchasining mazmun-mohiyatini ochib berish;

- milliy qadriyatlar va madaniyatning jamiyat taraqqiyotidagi o‘rnini aniqlash;
- globallashuvning madaniy hayotga ijobiy va salbiy ta’sirlarini tahlil qilish;
- yoshlar ongida milliy o‘zlikni shakllantirish omillarini o‘rganish;
- milliy madaniyatni saqlash va rivojlantirish bo‘yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqish.

Globallashuv — bu dunyo mamlakatlari va xalqlarining iqtisodiy, siyosiy, madaniy hamda axborot jihatdan o‘zaro bog‘liqligining kuchayishi jarayonidir. Mazkur jarayonning madaniy o‘lchovi insonlarning turmush tarzi, qadriyatlari, urf-odatlar va dunyoqarashida namoyon bo‘ladi.

Bugungi kunda internet, ijtimoiy tarmoqlar va ommaviy axborot vositalari global madaniyatning shakllanishiga xizmat qilmoqda. Natijada dunyoning turli hududlarida yashovchi insonlar o‘rtasida madaniy muloqot kuchayib, umumiy qadriyatlar tizimi shakllanmoqda.

Biroq madaniy globallashuv barcha xalqlarning madaniy xususiyatlari bir xil bo‘lib qolishini anglatmaydi. Aksincha, u milliy madaniyatlarning o‘zaro boyishiga ham xizmat qilishi mumkin. Muhimi, ushbu jarayonlarda milliy o‘zlik va madaniy merosning saqlanishidir.

Milliy qadriyatlar xalqning tarixiy tajribasi, ma’naviy merosi va madaniy an’analarini o‘zida mujassamlashtiradi. Ular jamiyatning ma’naviy poydevori bo‘lib, fuqarolarning axloqiy qarashlari va ijtimoiy xulq-atvorini shakllantiradi.

Milliy qadriyatlarga hurmat, kattalarni e’zozlash, oila muqaddasligi, bag‘rikenglik, mehmondo‘stlik va vatanparvarlik kabi tushunchalar kiradi. Ushbu qadriyatlar jamiyat barqarorligini ta’minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Globallashuv sharoitida milliy qadriyatlar jamiyatning ma’naviy immuniteti sifatida namoyon bo‘ladi. Chunki ular shaxsning milliy identifikatsiyasini saqlash va

mustahkamlashga xizmat qiladi. Globallashuv madaniyat rivojiga bir qator ijobiy imkoniyatlarni yaratmoqda. Avvalo, xalqaro madaniy hamkorlik kengayib, turli xalqlarning madaniy merosi bilan tanishish imkoniyati ortmoqda. Shuningdek, zamonaviy axborot texnologiyalari milliy madaniyatni dunyo miqyosida targ'ib qilish uchun qulay sharoit yaratmoqda. Milliy san'at, adabiyot, musiqa va xalq og'zaki ijodi namunalarini global axborot makonida namoyish etish imkoniyatlari kengaymoqda.

Turizmning rivojlanishi ham milliy madaniyatning xalqaro miqyosda tanilishiga xizmat qilmoqda. Bu esa madaniy meros obyektlarini asrash va ulardan samarali foydalanishga turtki bermoqda. Globallashuv ayrim salbiy oqibatlarni ham keltirib chiqarishi mumkin. Xususan, ommaviy madaniyatning keng tarqalishi natijasida ayrim milliy an'ana va qadriyatlarning zaiflashishi kuzatilmoqda.

Yoshlar orasida chet el madaniyatiga ortiqcha taqlid qilish holatlari milliy o'zlikning sustlashishiga sabab bo'lishi mumkin. Ayniqsa, internet orqali tarqalayotgan turli axborotlar va madaniy mahsulotlar ayrim hollarda milliy mentalitetga mos kelmaydigan qarashlarning shakllanishiga olib keladi.

Madaniy standartlashuv jarayoni ham milliy madaniyatlar xilma-xilligiga xavf tug'diradi. Natijada ayrim kichik millatlarning til va madaniy an'analari yo'qolib ketish xavfi ostida qolmoqda.

Globallashuv davrida yoshlar ma'naviy tarbiyasi alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki yoshlar global axborot makonining eng faol ishtirokchilari hisoblanadi. Ularning ongida milliy va umuminsoniy qadriyatlar uyg'unligini shakllantirish muhim vazifadir. Ta'lim muassasalari, oila va mahalla institutlari yoshlarni milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalashda muhim rol o'ynaydi. Shu bilan birga, zamonaviy pedagogik texnologiyalar yordamida milliy madaniyat va tarixga oid bilimlarni keng targ'ib etish zarur.

Milliy o'zlikni anglash darajasining yuqori bo'lishi yoshlarning turli mafkuraviy tahdidlarga nisbatan barqarorligini oshiradi hamda ularni ma'naviy jihatdan yetuk shaxs sifatida shakllantiradi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, globallashuv va milliy madaniyat o'rtasidagi munosabat qarama-qarshi emas, balki o'zaro ta'sir va uyg'unlik tamoyiliga asoslanadi. Milliy madaniyat o'zining ichki imkoniyatlari va rivojlanish salohiyatiga ega bo'lsa, globallashuv jarayonlari uning taraqqiyotiga xizmat qilishi mumkin.

Madaniy taraqqiyotning zamonaviy modeli milliy va umuminsoniy qadriyatlarning uyg'unligiga asoslanishi lozim. Bunda milliy madaniyatning noyob jihatlarini saqlash bilan birga, zamonaviy innovatsiyalar va ilg'or tajribalarni qabul qilish muhim ahamiyatga ega. O'zbekiston sharoitida amalga oshirilayotgan ma'naviy-ma'rifiy islohotlar, madaniy meros obyektlarini asrash va yoshlarni milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalashga qaratilgan davlat siyosati globallashuvning salbiy ta'sirlarini kamaytirishga xizmat qilmoqda.

Xulosa

Tadqiqot natijalari globallashuvning milliy qadriyatlar va madaniyatga ko'p qirrali ta'sir ko'rsatishini tasdiqladi. Globallashuv madaniy almashinuv, axborot texnologiyalari rivoji va xalqaro hamkorlikning kengayishiga xizmat qilayotgan bo'lsa-da, ayrim hollarda milliy o'zlik va qadriyatlarning zaiflashishiga ham sabab bo'lishi mumkin.

Milliy qadriyatlar jamiyatning ma'naviy barqarorligini ta'minlovchi muhim omildir. Globallashuv milliy madaniyat rivojiga yangi imkoniyatlar yaratadi, biroq uni ongli boshqarish zarur. Yoshlarda milliy o'zlik va ma'naviy immunitetni shakllantirish globallashuv sharoitidagi ustuvor vazifalardan biridir. Ta'lim tizimi va ma'naviy-ma'rifiy faoliyat milliy qadriyatlarni saqlashning eng samarali mexanizmlaridan biri hisoblanadi. Milliy va umuminsoniy qadriyatlarning uyg'unligi madaniy taraqqiyotning barqaror modelini yaratishga xizmat qiladi.

Demak, globallashuv jarayonlaridan samarali foydalanish, milliy madaniyat va qadriyatlarni asrab-avaylash hamda ularni zamonaviy taraqqiyot talablari bilan uyg'unlashtirish jamiyat rivojlanishining muhim sharti hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.
3. Erkayev A. Ma'naviyat va taraqqiyot. – Toshkent: Ma'naviyat, 2009.
4. Nazarov Q. Aksiologiya: qadriyatlar falsafasi. – Toshkent: Universitet, 2011.
5. Jo'rayev N. Tarix falsafasining nazariy asoslari. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
6. Giddens A. Runaway World: How Globalisation is Reshaping Our Lives. – London, 2002.
7. Robertson R. Globalization: Social Theory and Global Culture. – London, 1992.
8. Beck U. What is Globalization? – Cambridge: Polity Press, 2000.
9. Huntington S. The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order. – New York, 1996.
10. Castells M. The Rise of the Network Society. – Oxford: Blackwell, 2010.
11. Toffler A. The Third Wave. – New York: Bantam Books, 1980.
12. Yusupov E. Ma'naviyat asoslari. – Toshkent: Universitet, 2015.